

Як сума частак не можа быць меншай за цэлае, так і меры па ахове НКС мусяць быць роўнымі аб'екту, на які яны скіраваныя, а менавіта комплекснымі. Меры, што ўзгадваюцца Законам 2006 г. пры наданні статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці, ніякім чынам не ўпарадкаваныя (у адрозненне ад Канвенцыі 2003 г.), у рэальнасці маюць несістэмны характар і, як правіла, інстытуцыйна закранаюць толькі сферу культуры, трапляючы ў кампетэнцыю адпаведнага міністэрства, чаго відавочна недастаткова, каб наладзіць дзейную сістэму аховы НКС. У працы з Дзяржспісам павінна быць пераадолена метадалагічная дылема паміж даволі новай інструментальна Канвенцыяй 2003 г. і ўжо звыклым падыходам да захавання НКС, зафіксаваным айчынным заканадаўствам.

#### Спіс літаратуры:

1. Об охране историко-культурного наследия : закон Респ. Беларусь от 13 нояб. 1992 г. № 1940-ХП [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/text40/index.htm>. – Дата доступу : 24.03.2015.
2. Аб ахове гісторыка-культурнай спадчыны Рэспублікі Беларусь : закон Рэсп. Беларусь ад 9 студз. 2006 г. № 98-3 [Электронны рэсурс]. – Рэжым доступу : <http://livingheritage.by/zakon%20ab%20achovie%20HKS.pdf>. – Дата доступу: 24.03.2015.

*Уладзімір Трапянок*

### КАНАЛ «КУЛЬТУРА» ЯК ГАЛОЎНЫ ПАПУЛЯРЫЗАТАР МУЗЫЧНАГА ФАЛЬКЛОРУ НА СУЧАСНЫМ БЕЛАРУСКІМ РАДЫЁ

За амаль 90 гадоў існавання Беларускае радыё развілася да разгалінаванай структуры, у якую ўваходзяць Першы Нацыянальны канал, канал «Культура», радыё «Беларусь» (вясчанне на замежжа) і дзве станцыі – «Сталіца» і «Радыёс-ФМ». Вяшчанне ў нашай краіне, накіраванае на ўсебаковае асвятленне падзей палітычнага, эканамічнага, сацыяльнага і культурнага жыцця Беларусі, пачалося ў лістападзе 1925 года. Перадачы мастацкай накіраванасці і зместу амаль з першых дзён занялі пачэснае месца ў эфіры адзінай на той час радыёхваляі. Літаратурныя і музычныя выпускі, падрыхтаваныя супрацоўнікамі радыё, служылі духоўнаму ўзбагачэнню нацыі так званай «гарадской» культурай, ліквідацыі непісьменнасці насельніцтва і распаўсюджванню лепшых узораў мастацтва. Адводзілася месца і фальклору. У прыватнасці, у 1928 годзе па радыё перадалі ўрыўкі са спектакля «Чорт і баба», прасякнутага народнымі гумарам і міфічнымі персанажамі. Трансліраваліся ў эфіры музычныя ўзоры фальклорнай спадчыны: запісаныя аўтэнтычныя творы, апрацаваныя песні і мелодыі, кампазіцыі на аснове фальклору. Знакавым у распаўсюджванні і папулярызаванні музычнай часткі народнага мастацтва на Беларускім радыё можна лічыць 1972 год, калі пачала выходзіць цыклавая перадача «Радыёклуб «Фальклор», аўтарам якой была Т.Варфаламеева. Да гэтага Т.Варфаламеева і З.Мажэйка стваралі асобныя праграмы, прысвечаныя музычнаму аўтэнтчнаму скарбу. З 1978 года вядучай «Радыёклуба «Фальклор» стала музыказнаўца Т.Песнякевіч. Аўтарамі зроблена велізарная праца па зборанні фальклору і захаванні яго для нашчадкаў: даследчыкі ездзілі ў экспедыцыі, запісвалі носьбітаў фальклорнай спадчыны, рыхтавалі для эфіру атрыманы матэрыял, здавалі яго ў фонды Беларускага радыё. У 2003 годзе перадача «Радыёклуб «Фальклор» пачала называцца «Час фальклору», у 2005 годзе набыла найменне «Галасы стагоддзяў». Праграма, якую працягвала ствараць Т.Песнякевіч (сумяшчаючы журналістыку з працай у сакрытарыяце Саюза кампазітараў Беларусі і прадзюсарствам [1]) праіснавала да 2014 года. Пасля з прычыны зменаў у вяшчальнай палітыцы Першага Нацыянальнага канала яе закрылі. Традыцыя папулярызаванні непаўторнай музычнай часткі беларускага самабытнага мастацтва на самым даступным для краіны радыёканале перарвалася.

У 2002 годзе ў радыёпрасторы Беларусі з'явіўся канал «Культура», галоўнай задачай якога была вызначана папулярызаванні нацыянальнай і сусветнай культуры. Адно з першых перадач, прысвечаных музычнаму фальклору, назвалі «Гасцінец». Аўтарам ідэі выступіла Т.Песнякевіч. У нападзенні выпускаў выкарыстоўваліся фондавыя і арыгінальныя запісы народнай музыкі. З часам у межах перадачы пачала гучаць народная і аўтарская песня, што пазбавіла праект выключнай прыналежнасці да аўтэнткі.

У пачатку верасня 2012 года на канале «Культура» адбылася прэм'ера перадачы «Беларуская этнафонія». Аўтарам праекта і вядучай з'яўляецца выпускніца Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі па спецыяльнасці «музыказнаўства-беларусістыка» Аляксандра Макаравіч. Ідэя гэтай перадачы заключаецца ў папулярызаванні музычнага аўтэнтчнага фальклору (вакальныя, інструментальныя творы) і прэзентацыі трансфармаваных узораў музычнай спадчыны. Перадача будзеца на выкарыстанні архіўных і арыгінальных запісаў Белгэлерадыёкампаніі, прыватных аўдыяфондаў знаўцаў і аматараў фальклору, аўтэнтчных матэрыялаў, сабраных падчас экспедыцый спецыялістамі і навукоўцамі Нацыянальнай акадэміі навук Рэспублікі Беларусі, Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў і інш. Слухачы таксама маюць магчымасць пачуць разнастайныя інтэрпрэтацыі музычнага фальклору ў запісах удзельнікаў беларускіх калектываў «Ветях», «Ягорава гара», «Этна-суполка», «Guda», «Калыханка» і інш.

Перадача «Беларуская этнафонія» [2] будзеца не па прынцеце канцэрта, калі ў пачатку абвешчаюцца назвы твораў, якія прагучаць, а па схеме «перадача-лекцыя», «перадача-ўрок»: абавязковай з'яўляецца тэарэтычная база і дэманстрацыя музычных узораў. Праз каментары спецыялістаў слухачы даведваюцца, у прыватнасці, пра традыцыі і абрады продкаў, сакральнасць і прызначэнне некаторых элементаў народнай культуры, пра змест і ўнікальнасць спеўнай традыцыі розных рэгіёнаў Беларусі. У такой падачы фальклор робіцца больш зразумелым для шырокага кола слухачоў, падаецца як неаб'емная і важная частка беларускай нацыянальнай культуры, што вылучае нас сярод іншых народаў. Акрэсліваецца яшчэ адна функцыя перадачы – адукацыйная, накіраваная на далучэнне да фальклору дзяцей і моладзі, якія з-за працэсаў урбанізацыі і глабалізацыі пазбаўленыя каранёвых асноў і ведаў.

Вартасць перадачы «Беларуская этнафонія» аданілі супрацоўнікі Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, якія выкупілі ў Белтэлерадыёкампаніі аўдыявыпускі для захоўвання іх у калекцыі «Фонапомнікі» з мэтай іх выкарыстання ў музейна-асветніцкай дзейнасці. У афіцыйным дакуменце-запыце пазначалася, што «аўдыязапісы перадачы адлюстроўваюць гістарычную рэтрэспектыву і сучасны стан народнай музычнай культуры, канцэнтруюць звесткі, раскіданыя па розных крыніцах, а таксама ўтрымліваюць новую інфармацыю арыгінальнага характару». У фонды Нацыянальнага гістарычнага музея паступілі аўдыявыпускі з запісам этнафоніі Сенненскага, Гарадоцкага, Міёрскага раёнаў Віцебскай вобласці, этнафоніі Гомельскага раёна Гомельскай вобласці, народных спевакоў Л.Грынчык, В.Петакова, музыканта і майстра па вырабе народных інструментаў А.Лася, фальклорнага ансамбля «Дубравіца», а таксама ўзораў мелодый веснавога і летняга календара, нацыянальных танцаў, беларускай дуды і інш.

Перадача «Беларуская этнафонія» выходзіць у эфіры канала «Культура» па нядзелях у 10:05. Выпускі паўтараюцца па суботах у гэты ж час.

Ахоп тэрыторыі вяршання канала «Культура» складае крыху больш за 98 працэнтаў. Сігнал перадаецца таксама на памежныя раёны, што робіць культуру нашай краіны даступнай для пазнання ўкраінцамі, палякамі, літоўцамі, латвійцамі і расіянамі. Дзякуючы інтэрнэт-вяшчанню, музычны фальклор Беларусі можна пачуць у любым месцы, дзе ёсць глабальная сетка. Адсутнасць шырокай інфармацыі пра канал «Культура», паступовае ператварэнне радыё ў фонавы «сродак для настрою» ўплываюць на нізкі працэнт слухачоў, што негатыўна адбіваецца на данясенні да аўдыторыі лепшых узораў музычнага фальклору, г.зн. творы застаюцца непачутымі, нязведанымі і незразумелымі для сучаснага пакалення.

Трансфармаваныя творы, у аснову якіх пакладзены аўтэнтычныя ўзоры розных рэгіёнаў Беларусі, гучаць на канале «Культура» ў перадачах «У рытме дня» і «У кампаніі з «Культурай»». Гэтыя праекты выходзяць у «прайм-тайм» і закліканы пасадзейнічаць далучэнню да канала новых слухачоў, якія выпадкова патрапяць на радыёхвалях і пажадаюць на ёй застацца. Дарэчы, прыхільнікам сусветнай фолк-музыкі канал «Культура» прапануе выбраныя выпускі вячэрняй перадачы «Канцэртная зала», створанай сумесна з Еўрапейскім вяршальным саюзам.

Такім чынам, канал «Культура» Беларускага радыё, канцэпцыяй якога вызначана распаўсюджванне, перш за ўсё, найлепшых айчынных культурных здабыткаў, актыўна выкарыстоўвае музычны фальклор Беларусі ў аўтэнтычным і трансфармаваным выглядзе. Гэта садзейнічае папулярызаванні каранёвай музыкі, вяртанню да нацыянальнай спадчыны, нападзабытай пад уплывам міжнацыянальнай глабалізаванай культуры. Галоўным праектам, арыентаваным на захаванне і перадачу фальклору, з'яўляецца праграма А.Макарэвіч «Беларуская этнафонія».

#### Спіс літаратуры:

1. Песнякевіч, Т. Крыніца з патэнцыялам ракі / Т.Песнякевіч // ЛіМ. – 2011. – № 44, 4 ліст. – С. 19.
2. Правапіс і фанетыка слова дадзены ў адпаведнасці з афіцыйна прынятым у беларускай навуковай літаратуры стандартам: Хай М.И. Этнофонія, этнафонія, этнофонія / М.И. Хай // Восточнославянскі фальклор : слоўварь навуц. і нар. терминологии / редкол. : К.П. Кабашников (отв.ред.) і др. – Мінск : Навука і тэхніка, 1993. – С. 464.

*Святлана Канановіч*

### ЗАХАВАННЕ І РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ НЕМАТЭРЫЯЛЬНАЙ КУЛЬТУРНАЙ СПАДЧЫНЫ БЕЛАРУСАЎ: ПЕДАГАГІЧНЫ АСПЕКТ

Этнакультурныя працэсы адлюстроўваюць дынаміку ўсіх бакоў жыцця насельніцтва. Яны з'яўляюцца найважнейшым складнікам гуманітарнай бяспекі. І самым галоўным напрамкам развіцця грамадства заўжды было выхаванне новага пакалення. Традыцыйная сям'я адлюстроўвае ўстойлівыя рысы беларускага этнасу. Так, шмат гадоў у беларусаў існавала вялікая непадзельная сям'я, якая складалася з некалькіх шлюбных пар з дзецьмі, вяла калектыўную гаспадарку. Паступова колькасць складалася сям'і беларуса памяншаўся. І найбольшай інтэнсіўнасці гэты працэс дасягнуў у Навейшы час. Што абумоўлена трансфармацыяй гаспадарчай функцыі сям'і і большымі патрабаваннямі да ўзроўню адукацыі дзяцей, іх усебаковай сацыялізацыяй, а ў апошнія гады і пагаршэннем эканамічных умоў жыцця значнай групы сям'яў.